

Grabowski, T. (2023). *Bezpieczeństwo publiczne*. Seria „Słowniki Społeczne”. W. Pasierbek, & B. Szlachta (Red.). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie [recenzja]

Recenzowany tom jest kolejnym przygotowanym w serii „Słowniki Społeczne” wydawanej w Wydawnictwie Naukowym Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie pod redakcją dra Wita Pasierbka i prof. Bogdana Szlachty. Jego redaktorem jest zajmujący się zagadnieniami cyberbezpieczeństwa dr Tomasz Grabowski.

Publikacja dotyczy ważnego zagadnienia bezpieczeństwa publicznego, które ma szczególne znaczenie w Polsce nie tylko ze względów historycznych, ale także z powodu aktualnej sytuacji politycznej – agresji rosyjskiej przeciwko Ukrainie i niebezpieczeństwa jej poszerzenia na dalsze kraje regionu. Banałem są obecnie stwierdzenia, że układ międzynarodowy stał się w XXI w. niestabilny, multipolarny i kształtuje się na nowo. Roman Kuźniar zatytułował swoją niedawno wydaną książkę *Zmierzch liberalnego porządku międzynarodowego 2011–2021* (Kuźniar, 2023). Wprawdzie uważa on, że zmierzch ten ma przede wszystkim uwarunkowania wewnętrzne, ale nie pomniejsza to znaczenia jego pytania, ku czemu zmierza porządek międzynarodowy. Nie deprecjonuje także znaczenia powstających w tym procesie zagrożeń zewnętrznych, określonych jako przymierze Pekinu i Moskwy, odzyskiwanie podmiotowości przez resztę świata (poza światem zachodnim) czy rywalizacja Chin z USA. Recenzowana książka ma także zachować narodową perspektywę, czyli włączyć do międzynarodowej dyskusji polskie doświadczenia w dziedzinie bezpieczeństwa.

Stąd można prowadzić nadal akademicki spór, czy wydzielenie w Polsce nauki o bezpieczeństwie jako samodzielnej dyscypliny naukowej było celowe (recenzent uważa je za błędne). Można zastanawiać się nad relacjami między naukami o bezpieczeństwie i naukami o obronności. Nie zmienia to jednak konieczności pogłębionej krytycznej debaty i refleksji nad bezpieczeństwem publicznym, nad przygotowaniem państwa polskiego na potencjalne zagrożenia.

Autorzy publikacji konfrontowani byli z problemem, że od wielu już lat formułowane są definicje bezpieczeństwa publicznego, ale

mimo to do dnia dzisiejszego zakres tego pojęcia nie został jednoznacznie określony i powszechnie uznany. Jak widać z wymienionych poniżej zagadnień, przy przygotowaniu publikacji odwołano się do szerokiego określenia wszelkich zjawisk, które mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo. Przy tym punkt odniesienia stanowi bezpieczeństwo nie tylko państwa, ale także jednostki i społeczności międzynarodowej (s. 9) oraz określenie bezpieczeństwa jako:

stan braku zagrożenia gwarantujący pewność istnienia i zachowania własnych wartości oraz możliwość realizacji własnych celów. Stan ten osiągnąć jest dzięki kreatywnej działalności podmiotu, który dąży do eliminacji zagrożeń oraz doskonalenia mechanizmów zapewniających mu poczucie bezpieczeństwa (s. 13).

Zebranie szerokiego grona autorów umożliwiło przygotowanie wydawnictwa, które obejmuje tak ważne obszary jak bezpieczeństwo, bezpieczeństwo demograficzne, ekologiczne, ekonomiczne, społeczne, cyberbezpieczeństwo, ochrona granic państwa, policja, ochrona ludności, bezpieczeństwo przestrzeni publicznej, koncepcja społeczeństwa nadzorowanego, przestępczość, radykalizm, terroryzm, siły zbrojne, konflikty zbrojne, zagrożenia hybrydowe, wywiad, kontrwywiad, oraz katolicka nauka społeczna wobec zagadnień bezpieczeństwa. Każdemu z tych zagadnień poświęcony jest esej o objętości ok. 1 arkusza wydawniczego.

Ten szeroki zakres tematyczny zawartych w publikacji tekstów pokazuje, z jak wieloma dyscyplinami naukowymi, ale i obszarami polityki związane jest zagadnienie bezpieczeństwa. Jest także zgodny z najnowszymi trendami, gdyż w polityce międzynarodowej widać rosnącą tendencję do ścisłego łączenia różnych płaszczyzn działania.

Przykładowo 14 czerwca 2023 r. przyjęto w Niemczech Strategię Bezpieczeństwa Narodowego. Jak stwierdzano w dokumencie:

Zasadą przewodnią Strategii Bezpieczeństwa Narodowego jest zintegrowane bezpieczeństwo. Oznacza to, że obrona Niemiec jest czymś więcej niż tylko zadaniem wojskowym. W związku z tym rząd federalny przy opracowywaniu nowej strategii kierował się kompleksowym podejściem: została ona opracowana w różnych departamentach i na różnych poziomach. Chodzi o interakcję wszystkich istotnych podmiotów, środków i instrumentów. (...) Rząd niemiecki stawia na intensywną wymianę z parlamentem, krajami związkowymi,

środowiskiem akademickim, ośrodkami analitycznymi, stowarzyszeniami, społeczeństwem obywatelskim i organizacjami pozarządowymi. Ponadto ściśle zaangażowani byli sojusznicy i partnerzy z UE i NATO (Bundesministerium der Verteidigung, 2023).

We wspomnianej „zintegrowanej strategii” równie istotne jak wojsko i jego zdolność do działań militarnych są cyberbezpieczeństwo, klimat, przygotowanie do reagowania na zagrożenia związane z pandemią czy zapewnienie wyżywienia. Czyni to planowanie trudniejszym, gdyż określić trzeba współzależność, ale i priorytety w wielu obszarach działania (w niemieckiej strategii obszarów tych naliczono 129). W późniejszych dyskusjach zarzucano nawet, że strategia ta obejmuje zbyt wiele zagadnień, wiele z nich traktowanych jedynie bardzo ogólnie, ale jej przykład pokazuje, że zagadnienie bezpieczeństwa publicznego staje się we współczesnym świecie coraz bardziej skomplikowane, co tworzy trudności już na etapie planowania, gdy zintegrować trzeba różne obszary działania i określić ich priorytety.

Za wymienionymi wcześniej tytułami poszczególnych rozdziałów kryje się często jeszcze bardziej zróżnicowana, niż mogłoby to wynikać z samego tytułu, mapa problemów i potencjalnych zagrożeń. Przykładowo w części poświęconej bezpieczeństwu demograficznemu Krystyna Iglicka wskazuje zarówno na dobrze znaną depopulację i starzenie się społeczeństwa, jak i trudne do prognozowania procesy związane z napływem uchodźców z Ukrainy oraz przekształcaniem się ich migracji tymczasowej w stałą, co może prowadzić do zmiany charakteru Polski na kraj dwunarodowy (s. 53).

Warto także zwrócić uwagę na te obszary, które wyłamują się ze schematu postrzegania bezpieczeństwa z perspektywy teorii realizmu, jak bezpieczeństwo ekologiczne, odnośnie do którego Helena Wyligąła zauważa, że

zapewnianie bezpieczeństwa ekologicznego i rozwiązywanie jego problemów w większym stopniu niż w tradycyjnym schemacie akcentuje współzależność podmiotów i konieczność kooperacji w celu wspólnego przewyciężenia zagrożeń natury środowiskowej (s. 71).

Mirosław Banasiak poświęcił swoje rozważania zagrożeniom hybrydowym. Jest to niewątpliwie termin, który w ostatnich latach robi

kariere w przestrzeni publicznej, rzecz jasna w ścisłym powiązaniu z agresywną polityką rosyjską, ale który tym bardziej wymaga spokojnej refleksji, gdyż bardzo różne mogą być podmioty tworzące zagrożenia. Autor przypomina, że

W NATO uważa się, że zagrożenia hybrydowe łączą środki militarne i niemilitarne, a także ukryte i jawne oddziaływanie, w tym dezinformację, cyberataki, presję ekonomiczną, rozmieszczanie nieregularnych grup zbrojnych i użycie sił regularnych. W Unii Europejskiej do zagrożeń hybrydowych włącza się również ataki terrorystyczne, chemiczne, biologiczne, radiologiczne, nuklearne, cybernetyczne i kampanie dezinformacyjne (EEAS, 2018) (s. 322).

Brakuje recenzentowi odniesienia do dyskusji o presji migracyjnej jako jednym z narzędzi wojny hybrydowej, niezależnie od tego, czy autor uważa je za zagrożenie hybrydowe, czy też ocenia inaczej. Jest to jednak na tyle istotny przedmiot rozważań o polityce rosyjskiej i białoruskiej, że należałoby się do niego ustosunkować.

Bezpieczeństwo ekonomiczne oznacza odporność gospodarki na zewnętrzne naciski, tak by nie można było nimi wymusić na państwie polskim celów politycznych bez użycia siły militarnej. Obszar ten jest szczególnie trudny, ze względu na uwikłanie państw narodowych w procesy ekonomicznej globalizacji. Równie ciekawy jest mające bardziej miękkie charakter bezpieczeństwo społeczne, czyli zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego i możliwości rozwoju jednostkom, ale równocześnie – na co wskazuje Paweł Grzywina – wyważenie proporcji między wolnością a bezpieczeństwem (s. 102).

Zasygnalizowane tu zostały jedynie niektóre zagadnienia poruszone w recenzowanej książce. Na koniec warto wskazać na ciekawy dylemat, na który wskazują zresztą wydawcy książki. Rozpoczyna ją tekst, którego autor silnie odwołuje się do realizmu politycznego, aczkolwiek zastrzega się, że

Ponieważ na poziomie międzynarodowym prawdopodobnie na długo aktualne pozostaną mechanizmy opisane przez realistów, należy próbować maksymalnie ograniczać zasięg i konsekwencje wpisanej w system międzynarodowy rywalizacji i konfrontacji państw (s. 33–34).

Kościół katolicki odpowiada na to wezwaniem do dialogu.

Kościół nie aspiruje do promowania konkretnych i szczegółowych rozwiązań kwestii bezpieczeństwa, lecz zachęca i wzywa – odwołując się do wartości moralnych i duchowych – do wypracowania takich rozwiązań w gronie międzynarodowym na drodze dialogu (Franciszek, 2015, p. 61, 164). Dotyczy to wszystkich omawianych powyżej kwestii bezpieczeństwa – wojny, pokoju, migracji, ubóstwa, zagrożenia terrorystycznego i ekologicznego (s. 389).

Odpowiednio do tego wyjaśniany jest stosunek papieża Franciszka do rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie, jednakże brak praktycznych skutków jego wezwań do dialogu wskazuje na ograniczony wpływ, w każdym razie jak dotąd, tej metody wpływania na rozwiązywanie konfliktów międzynarodowych.

BIBLIOGRAFIA

- Bundesministerium der Verteidigung (2023). *Bundeswehr ist Kernelement der ersten Nationalen Sicherheitsstrategie*. <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/bundesregierung-beschliesst-erste-nationale-sicherheitsstrategie-5636234> (dostęp: 12.03.2023).
- Kuźniar, R. (2022). *Zmierzch liberalnego porządku międzynarodowego 2011–2021*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.

Piotr Madajczyk

<http://orcid.org/0000-0002-2788-8404>

Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa

DOI: 10.35765/HP.2684